

STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN TOIMINTAA OHJAAVA SUUNNITELMA VUOSILLE 2008 - 17

Alueyksikön toiminta vuoteen 2007 mennessä suuntaa mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämistä vuosikymmenen eteenpäin

Pitkäjänteinen mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön keittäminen Stakesin Vaasan alueyksikössä

Stakesin Vaasan alueyksikkö on toiminut lähes kaksi vuotta. Alkuvuodet ovat olleet toimintojen käynnistämisen ja verkottumisen aikaa. Alueyksikkö on toimintansa alusta lähtien tukenut Stakesin Tiedosta hyvinvointia -strategian 2012 toimeenpanoa omilla toiminta-alueillaan, jotka alueyksiköstä solmitun sopimuksen mukaan ovat laaja-alaisen mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämis- ja tutkimustoiminta. Alueyksikön toiminta suuntautuu palvelujärjestelmän sektoreita ylittävään ja sosiaalista integraatiota tukevaan monitieteiseen tutkimus- ja kehittämistyöhön. Alueyksikössä ei erotella mielenterveys-, päihde-, ja maahanmuuttajatyötä omiksi lohkoikseen, sillä näiden toimien nähdään tukevan toisiaan ja olevan toisistaan riippuvaisia.

Alueyksikkö on alkanut toimia kaksikielisenä, monitieteisenä ja kansainvälisenä laaja-alaisen mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittäjänä ja tutkijana. Stakesin Vaasan alueyksikön toiminnan juuri on 1.11.2004 perustettu Vaasan mielenterveystyön osaamiskeskus, joka on Stakesin, Helsingin yliopiston ja Vaasan sairaanhoitopiirin verkosto alueellisen mielenterveystutkimuksen ja -koulutuksen vahvistamiseksi.

Alueyksikön toimintasuunnitelma vuodelle 2007 vahvistettiin neuvottelukunnassa 17.4.07. Tuolloin todettiin, että alueyksikön kehittymisen takia oli tarpeen tehdä vuodesta 2008 alkava ja aina vuoden 2017 loppuun saakka ulottuva, toimintaa raamittava suunnitelma. Käsillä olevassa suunnitelmassa tarkastellaan Stakesin Vaasan alueyksikköön sijoittuneita toimijoita (Vaasan mielenterveystyön osaamiskeskus, NOPUS, WHO Mielenterveysalan yhteistyökeskus) yhtenä monialaisena asiantuntijayhteisönä, jotka kukin tukevat osaltaan alueyksikön yhteisiä pyrkimyksiä. Suunnitelma on kirjoitettu kauttaaltaan siten, että vuoden 2007 loppuun mennessä asetetut toiminnalliset tavoitteet ja niiden mukainen toiminta on kuvattu ensin ja ne on myös otettu tulevien vuosien suunnitelmien lähtötilanteeksi.

Tämän suunnitelman tehtävänä on tukea alueyksikössä jo alkaneen mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämisen, tutkimuksen ja arvioinnin pitkäjänteisyyttä. Suunnitelma luo myös alueyksikön toimintoihin yhteisen keskustelupohjan Pohjanmaalla, Stakesin Kuntapalvelut – tulosalueella ja yksikön toimintaa linjaavassa ja seuraavassa neuvottelukunnassa. Suunnitelma on perustettu myöhemmille toimintajakson vuosisuunnitteluille, toimintojen resursoinnille ja alueyksikön toiminnan tavoitteellisille arvioinneille.

Vuoteen 2017 suuntaavaa Stakesin Vaasan alueyksikön suunnitelmaa tullaan tarkentamaan ja sen toteutumista arvioimaan vuoden kuluttua eli vuoden 2009 alkaessa alueyksikön neuvottelukunnassa. On oletettavaa, että tuolloin mahdollisesti edessä oleva Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen yhdistyminen Hyvinvoinnin ja terveyden tutkimuskeskukseksi muuttaa olennaisesti myös alueyksikön tehtävää, toiminta-aluetta ja toimintaedellytyksiä.

SISÄLTÖ

1	STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN LÄHTÖTILANNE VUOSIEN 2008–17 SUUNNITELMAA LAADITTAESSA	3
2	KOHTI STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN VISIOTA: INTEGROIDUISTA ALUEELLISISTA PSYKOSOSIAALISISTA PALVELUISTA SOSIAALISEEN INTEGRAATIOON.....	4
3	STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ ON MUUTOKSESSA	4
4	ALUEYKSIKÖN NEUVOTTELUKUNTA MAHDOLLISTAA ALUEELLISEN OHJAUKSEN	6
5	ALUEYKSIKÖN TOIMINTA-AJATUS JA SITÄ TUKEVAT TOIMINNOT	6
5.1	Kansallisesti merkittävä tutkimus- ja kehittämistyö laaja-alaisen mielenterveys- päihde- ja maahanmuuttajatyön saralla.....	6
5.2	Kansainvälisesti merkittävä tutkimus- ja kehittämistyö laaja-alaisen mielenterveys- päihde- ja maahanmuuttajatyön saralla.....	7
6	PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN	9
6.1	Palvelujärjestelmän kehittämisellä on pitkällä aikavälillä tavoitteellinen suunta.....	9
	Alueellisia, integroitua mielenterveys- ja päihdepalveluja sekä maahanmuuttajien palveluja.....	10
	Hyvinvointia edistävää mielenterveys- ja päihdetyötä	10
	Laaja-alaista, sektoreita ylittävää mielenterveys- ja päihdetyötä.....	11
	Sosiaalinen osallisuus terveyden edistämisen välineenä	11
	Moniarvoinen ja monikulttuurinen palvelujärjestelmä	12
	Palvelujen asiakas-, potilas- ja kuntalaislähtöisyys	12
6.2	Palvelujärjestelmää kehitetään yhteistyössä paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa.	12
7	STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN HENKILÖSTÖRESURSSIT.....	14
8	STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN KESKEISET TOIMINNOT JA PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTAVOITTEET TARVITTAVINE UUSINE PROJEKTI- JA HANKERESURSSINEEN VUOTEEN 2017 MENNESSÄ	15
9	TILAT – KASVANEEN ASiantuntijaverkoston muutto uusiin ja väljempiin tiloihin.....	17
10	LIITTEET	19

1 STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN LÄHTÖTILANNE VUOSIEN 2008–17 SUUNNITELMAA LAADITTAESSA

Stakesin Vaasan alueyksikön historia on vasta vajaan kahden vuoden mittainen. Tähän mennessä alueyksikön toiminta on perustunut 26.5.2006 solmittuun puitesopimukseen, jonka sopijaosapuolina ovat Stakes, Vaasan sairaanhoitopiiri, Vaasan kaupunki, Vaasan yliopisto ja Åbo Akademi i Vasa. Ensimmäinen puitesopimus kattoi vuodet 2006 – 07. Nyt suunnitelman puitteet luo uusi kymmenvuotinen yhteistyösopimus (Liite 1.). Ensimmäinen toimintasuunnitelma koski vain vuotta 2007. Nyt toiminnan vakiintuessa suunnitelmia viitoitetaan pitkällä tähtäimellä, vuosikymmen eteenpäin.

Stakesin Vaasan alueyksikön toiminta alkoi toukokuussa 2006. Stakesin pääjohtajan alaisuudessa toimivan WHO Mielensterveysalan yhteistyökeskuksen toimintoja projekteineen on alueyksikön osana. Tämä tarjoaa poikkeuksellisen helikopteriperspektiivin kansalliseen ja alueelliseen mielensterveystyöhön ja sen kehittämiseen. Alueyksikössä toimii myös 1.11.2004 perustettu Vaasan mielensterveystyön osaamiskeskus. Se on Stakesin, Helsingin yliopiston ja Vaasan sairaanhoitopiirin verkosto, jonka tavoitteena on vahvistaa alueellista mielensterveystutkimusta ja koulutusta. Mielensterveystyön osaamiskeskus on tuonut alueyksikköön kansallista ja kansainvälistä mielensterveystyön ja mielensterveyden edistämisen erityisosaamista. Lisäksi NOPUS, pohjoismainen sosiaalipalvelujen kehittämistä tekevä asiantuntijaverkosto toimii Stakesin, Vaasan kaupungin ja alueellisen sosiaalialan osaamiskeskuksen SONetBOTNIAn tukemana Stakesin Vaasan alueyksikössä. Stakesin Vaasan alueyksikköä ja NOPUS -toimintaa ovat yhdistäneet sektorit ylittävä lähestymistapa hyvinvoinnin, terveyden sekä osallisuuden ja sosiaalisen integraation edistämiseksi. Pohjoismainen hyöty ja osaaminen ovat kääntyneet myös alueyksikön mielensterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön vahvuudeksi. Tulevina vuosina Stakesin Vaasana alueyksikön voimavarana ja profiilina onkin alueellisen, kansallisen ja kansainvälisen näkökulman yhdistäminen mielensterveys-, ja lähivuosina myös entistä enemmän myös päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämiseen, tutkimukseen ja arviointiin.

Stakesin Vaasan alueyksikön toiminta on osa Stakesin Kuntapalvelut -tulosalueen mielensterveysryhmän toimintaa. Alueyksikkö tekee tiivistä yhteistyötä tulosalueen päihdetyön ryhmän kanssa. Kuntapalvelut tulosalue hyödyntää strategiansa mukaisesti työssään koko tulosalueen osaamista. Näin ollen myös kuntien hyvinvointistrategiat ja alue- ja kuntapalvelut -ryhmien osaaminen on osa Vaasan alueyksikön osaamista ja päinvastoin. Kuntapalvelut -tulosalueella on käynnistynyt hanke, jossa Stakesin mielensterveys- ja päihdetyön asiantuntijat tekevät kansallisen mielensterveys- ja päihdesuunnitelman Mieli 2009 taustatyötä ja kuvaavat tulevaisuuden mielensterveys- ja päihdetyön palvelujärjestelmän. Vaasan alueyksikön edustajat osallistuvat suunnittelutyöhön. Lähivuosien tavoitteena on, että alueyksikön yhteistyökumppanit voisivat osallistua Mieli 2009 – ohjelman suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin.

Alueyksikössä mielensterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämisen tukena ovat myös Stakesin tietovarannot. Alueyksikkö onkin tukenut koulutuksen ja asiantuntijatuken keinoin alueensa kuntia keräämään, käyttämään ja tulkitsemaan mielensterveys- ja päihdeasioista kertynyttä tilastotietoa. Tulevien vuosien haaste on alueellisen tiedon tuottaminen ja hyödyntäminen mielensterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyössä.

Alueyksikkö on hyvin verkottunut myös Stakesin ulkopuolisten toimijoiden kanssa, vuoden 2007 verkostokartta on liitteessä kaksi. Erityisesti hallinnon alojen ja sektorirajojen yli ulottuva verkottuminen on vuonna 2008 tihentymässä, samoin kansainvälinen toiminta.

2 KOHTI STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN VISIOTA: INTEGROIDUISTA ALUEELLISISTA PSYKOSOSIAALISISTA PALVELUISTA SOSIAALISEEN INTEGROAATIOON

Vuoden 2007 päättyessä Stakesin Vaasan alueyksikön tulevaisuuden visio vuonna 2017 on selvä: integroidut alueelliset psykososiaaliset palvelut tukevat sosiaalista integraatiota. Vision toteutuessa alueelliset mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajapalvelut ovat integroituneet, mikä tukee maahanmuuttajien ja mielenterveys- ja päihdeongelmaisten osallisuutta yhteisöissä ja integroitumista yhteiskuntaan. Tämän vision toteuttaminen edellyttää monitasoista ja sektorirajat ylittävää yhteistyötä alueellisten ja kansallisten sosiaali- ja terveydenhuollon toimijoiden kanssa.

3 STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN TOIMINTAYMPÄRISTÖ ON MUUTOKSESSA

Vuosikymmenen eteenpäin ulottuvaa Stakesin Vaasan alueyksikön toimintasuunnitelmaa valmistellessaan vaiheessa, jossa sen toiminta-alana olevien mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön toimintaympäristön muutos ja muutostarve, mutta myös muutoksen uhkat ovat suuret. Talouselämän globalisoituminen, yhteiskunnan markkinoistuminen ja väestörakenteen muutokset vaikuttavat monialaisesti hyvän elämän tavoitteisiin ja ehtoihin niin kansalaisten elinoloissa kuin palveluissa ja politiikassa (Stakesin Tiedosta hyvinvointia – strategia 2012). Kansainvälistymisen ja monikulttuurisuuden haasteet ovat tätä päivää. Silti mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajapalvelut ovat valmistautuneet vielä kovin vähän moniarvoisuuteen ja monikulttuurisuuteen. Stakesin Vaasan alueyksikön tulevien vuosien suunnitelmissa onkin yhteistyöhankkeiden keinoin panostaa maahanmuuttajatyöhön ja monikulttuurisuuteen (esim. Kotona paras – Hemma bäst – hankesuunnitelman lyhennelmä on liitteessä viisi).

Pohjanmaan liiton maakuntasuunnitelmassa (vuoteen 2020 saakka) hyvinvointipoliittisissa linjauksissa korostetaan poikkisektoriaalisten yhteistyömallien tärkeyttä. Täten toimijoiden välistä yhteistyötä ja myös toiminnan kustannustehokkuutta on edistettävä, järjestelmien läpinäkyvyyttä lisättävä ja toiminnan vaikuttavuutta parannettava luomalla vahvoja, sektorit ylittäviä yhteistyöverkostoja. Eri toimijoiden kesken tarvitaan laaja-alaista paikallista, alueellista, kansallista ja kansainvälistä yhteistyötä

Alueyksikön kehittämistyössä on tullut esille alueellinen tarve arvioida uudestaan sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämisen ja tuotannon malleja. Tästä osoituksina ovat Vaasana sairaanhoitopiirin strategia vuoteen 2010 ja sen psykiatrian tulosalueen tavoitteet ja strategiset toimenpiteet 2007 – 15 sekä Vaasan kaupungin ja sen sosiaali- ja terveystoimen strategiset päämäärät. Stakesilta ja muilta tieto-ohjauksesta vastaavilta odotetaan alueella nyt strategista näkemystä ja kykyä esittää perusteltuja vaihtoehtoja.

Vaasan sairaanhoitopiirin vuoteen 2010 ulottuvassa strategiassa todetaan tavoitteeksi, että rakenteellisilla muutoksilla ja tehokkuutta lisäämällä voitaisiin turvata kaikille piirin asukkaille yhtäläiset mahdollisuudet hyvään erikoissairaanhoidon, perusterveydenhuollon ja sosiaalitoimen yhteistyössä tavoitellaan sujuvuutta ja hoitoketjujen toimivuutta. Sairaanhoitopiirin strategisia tavoitteita tukien psykiatrian tulosalueella pyritään vuoteen 2015 mennessä kehittämään väestön tarpeita vastaavia mielenterveyspalveluja, jotka perustuvat varhaiseen puuttumiseen, toimivaan avohoitoon, tehokkaaseen sairaalatoimintaan ja eri toimijoiden väliseen yhteistyöhön. Avohoidon toimintoja monipuolistetaan, etsivää työtä vahvistetaan ja liikkuvia työryhmiä lisätään.

Tämän lisäksi tulosalueella on useissa yhteyksissä todettu, että myös monikulttuurisen mielenterveyden kehittämistarpeet ovat huomattavia. Psykiatrian tavoittelemaa pitkän tähtäimen kehittämistä tukee Vaasan sairaanhoitopiirin aikuispsykiatrian selvitystyöryhmän loppuraportti suositukseen (Wahlbeck, Junnila, Pirkola ja Klami 2004). Työryhmä suositteli jo jokunen vuosi sitten perusterveydenhuollon tehtävän selkiyttämistä ja vahvistamista mielenterveyspalveluissa. Laitoskeskeisyyden purkamiseksi ehdotettiin panostamista puoliavoimiin hoitomuotoihin ja henkilöstöresurssien siirtämistä (n. 51 - 59 työntekijää) laitoshoidosta avohoitoon. Mielenterveys- ja päihdepalvelujen yhteistyötä esitettiin kehitettäväksi esim. alueellisten kehittämishankkeiden keinoin (vrt. esitysten jälkeen käynnistynyt Pohjanmaa – hanke 2005–14).

Vaasan kaupungin hyvinvointipoliittinen strategia ”Vaasassa hyvä elämä 2015” puolestaan korostaa hyvinvoinnin yhteyttä terveyteen, elintapoihin ja elämänhallintaan. Sosiaali- ja terveystoimen visio vuoteen 2015 tarkentaa edellistä pyrkimällä olemaan ihmisen tukena ja hyvinvoinnin puolesta. Strategiana on, että Vaasassa on laadukkaat, taloudellisesti ja alueellisesti tehokkaat sosiaali- ja terveyspalvelut, jotka tukevat vaasalaikeiden hyvää elämää ja yhteisöllisyyttä. Keskeistä on terveyden, turvallisuuden ja toimintakyvyn edistäminen. Alueyksikön tehtäväkenttään liittyvät seuraavat Vaasan kaupungin sosiaali- ja terveystoimen toiminnalliset tavoitteet:

- ✚ turvata oikeat, riittävät, oikea-aikaiset ja lainmukaiset sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut
- ✚ laatia suunnitelma mielenterveysstrategian toteuttamisesta
- ✚ laatia alueellinen päihdepalvelustrategia ja Vaasan päihdepalvelujen kokonaissuunnitelma
- ✚ vahvistaa erityisen tuen ja varhaisen puuttumisen resursointia
- ✚ yhteistoiminta perusterveydenhuollon, siihen läheisesti liittyvän sosiaalitoimen, ympäristöterveyden ja työterveyshuollon alueella Laihian ja Vähänkyrön kanssa (PARAS – hanke).

Mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttaja-asioissa Vaasan kaupunki ja Vaasan sairaanhoitopiiri kuntineen ovat keskeisiä alueellisia toimijoita. Kunta- ja palvelurakennemuutoksen ja kansallisen sosiaali- ja terveysalan kehittämisohjelman takia vuosina 2008–11 on tarve alueelliselle ratkaisulle sosiaali- ja terveyspolitiikalle. Laki kunta- ja palvelurakennemuutuksesta on puitelaki ja mahdollistava laki myös mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudistamiseen. Lain mukaan palvelurakenteita vahvistetaan muodostamalla tarvittaessa kuntaa laajempaa väestöpohjaa edellyttäviä palveluja ja lisäämällä kuntien ja muiden toimijoiden yhteistyötä. Silti laaja hyvinvointivastuu mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttaja-asioissa on nykyisellään lakiperusteisesti peruskunnilla. Kansallisen sosiaali- ja terveysalan kehittämisohjelman (KASTE- ohjelman) keskeisin linjaus puolestaan on vahvistaa kunnallista kehittämistä. Se edellyttää nykyistä tiiviimpää eri hallinnon alojen ja toimijoiden yhteistyötä ja laajaa hyvinvointivastuuta kaikessa päätöksenteossa. Vastuuseen kuuluu myös ongelmien ehkäisy sekä terveyden ja hyvinvoinnin edistäminen. Laajempaan hyvinvointipoliittisena pyrkimyksenä on kuntalaisten tarpeita vastaavien palvelujen turvaaminen. Kehittämisohjelman yhtenä tavoitteena on luoda aiempaa vahvemmat yhteistyörakenteet valtakunnallisesta kehittämistyöstä vastaavien toimijoiden ja kuntien välille. Tässä tehtävässä myös alueyksikkö tarjoutuu kehittämisen tueksi. Mielenterveys- ja päihdekysymyksissä voidaan alueellisessa kehittämisessä konkreettisesti käyttää ja hyödyntää kansallisen mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelman, Mieli 2009 – ohjelman tavoitteita, hyviä käytäntöjä ja kuvauksia tulevaisuuden mielenterveys- ja päihdetyön palvelujärjestelmästä.

Kehittämisen tulosten kannalta on erinomaista, että suomalaisten fyysinen terveydentila ja hyvinvointi ovat kehittyneet viime vuosikymmenet myönteisesti. Tästä huolimatta mielenterveyden häiriöihin ja päihteisiin liittyvä kehitys ei ole ollut yhtä myönteistä. Noin neljäsosa suomalaisten sairaustaakasta ja sairauspäivistä johtuu mielenterveyden häiriöistä, joihin lasketaan myös päihdehäiriöt (Wahlbeck 2007). Alueyksikön toiminta-alueella hyvinvoinnin ja terveyden mittarit osoittavat kes-

kimääräistä tai keskimääräistä parempaa tilaa. Silti alueelliset ja väestöryhmittäiset erot ovat suuria. Toiminta-alueella oleva rannikon ruotsinkielisten sosiaalinen pääoma on vahva hyvinvoinnin resurssi, jota voidaan hyödyntää myös alueyksikön kehittämistoimissa. Alueyksikössä etsitäänkin mielenterveyttä edistävälle työlle toimintamalleja, työvälineitä, tekijöitä ja tutkittua näyttöä vaikuttavuudesta (esim. ProMenPol – hanke).

Sosiaali- ja terveystalouteen on tullut politiikkoja, ohjelmia ja alueellisuutta korostava aika. Stakesin Vaasan alueyksikön toiminta-alueella sosiaali- ja terveysalan kehittämisohjelmalle (KASTE vuosille 2008 – 2011) ja sen pyrkimyksille ehkäistä syrjäytymistä ja kaventaa terveyseroja on mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyössä tarvetta. Sama koskee useiden alueen toimijoiden (esim. Vaasan sairaanhoitopiiri ja Vaasan kaupunki) strategisena tavoitteena olevaa pyrkimystä kehittää lasten ja nuorten psykososiaalisia palveluja.

4 ALUEYKSIKÖN NEUVOTTELUKUNTA MAHDOLLISTAA ALUEELLISEN OHJAUKSEN

Stakesin Vaasan alueyksikön sopijaosapuolet perustivat neuvottelukunnan, jonka Stakesin pääjohtaja 12.12.2005 nimesi (liite 3.). Neuvottelukunnan tehtävänä on olla yhdyssiteenä alueen keskeisiin toimijoihin. Pääjohtaja itse toimii alueyksikön neuvottelukunnan puheenjohtaja, varapuheenjohtaja toimii Kuntapalvelut - tulosalueen johtaja. Neuvottelukuntaan voi sen kutsusta kuulua myös muita alueen toimijoita. Neuvottelukunta kokoontuu kerran tai kaksi kertaa vuodessa.

Stakesin Vaasan alueyksikön tuloksellinen toiminta edellyttää samanaikaisesti alueen erityispiirteiden ja kansallisten, kullekin alueyksikölle suunnattujen strategisten tavoitteiden tehokasta yhteensovittamista mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämiseksi ja tutkimiseksi. Neuvottelukunta on yksi osoitus siitä, miten tällaiselle alueellisten ja kansallisten tarpeiden yhteensovittamiselle voidaan luoda rakenteellisesti ja hallinnollisesti toimivia puitteita.

5 ALUEYKSIKÖN TOIMINTA-AJATUS JA SITÄ TUKEVAT TOIMINNOT

Vuoden 2007 toimintasuunnitelman mukaisesti Stakesin Vaasan alueyksikön toiminta-ajatuksena on, että se tekee kansallisesti ja kansainvälisesti merkittävää tutkimus- ja kehittämistyötä laaja-alaisen mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön saralla yhteistyössä paikallisten toimijoiden kanssa kehittäen seudullista palvelujärjestelmää kokonaisuutena. Seuraavassa tarkastellaan toiminta-ajatuksen toteuttamista vuonna 2007 ja toiminta-ajatusta tukevia lähivuosien (2008–12) suunnitelmia.

5.1 Kansallisesti merkittävä tutkimus- ja kehittämistyö laaja-alaisen mielenterveys- päihde- ja maahanmuuttajatyön saralla

Vuosi 2007

Mielenterveystyön osaamiskeskus teki soveltavaa ja monitieteistä vaikuttavuustutkimusta, mikä tuki osaltaan koko mielenterveysryhmän tehtäviä mielenterveyspalveluiden tutkimiseksi ja informaation tuottamiseksi. Lisäksi mielenterveystyön osaamiskeskus tarjosi Vaasassa, ainoana yliopistollisten keskussairaaloitten ulkopuolella olevana paikkakuntana, täysimittaisen erikoistumiskoulu-

tuksen, jotta psykiatrian erikoislääkäripula lievittyisi. Osa Helsingin yliopiston lääketieteellisen perusopetuksen psykiatrian kursseista toteutui Vaasassa ja neljä opiskelijaryhmää suorittikin osan peruskoulutuksensa psykiatrian kursseista paikkakunnalla. Psykiatrian erikoislääkärikoulutukseen osallistui vuonna 2007 yhteensä yhdeksän erikoistuvaa lääkäriä, joista viisi työskentelee Vaasan sairaanhoitopiirissä ja neljä Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirissä.

Åbo Akademi i Vasa ja Vaasan yliopisto verkottuivat Stakesin alueyksikön kanssa nuorten tutkijoiden rekrytoimiseksi alueyksikön toiminta-alueelle. Konkreettinen yhteinen tavoite oli koota alueyksikön toimintasektoreilla riittävää osaamista ja toteuttaa yhteisiä tutkimushankkeita. Alueyksikön tehtäväkenttään kohdentuvien opinnäytetöiden ja eritasoisten tutkimusten koordinointi toteutettiin alueyksikön asiantuntijaverkoston ja Pohjanmaa – hankkeen toimijoiden yhdessä muodostamissa tutkija- ja arviointiryhmissä.

Vuodesta 2008 eteenpäin

Vuonna 2008 Stakesin Vaasan alueyksikön edustajat (tutkimusprofessori ja kehittämisspäällikkö) osallistuvat kansalliseen mielenterveys- ja päihdetyön suunnitteluryhmään ja sen työtä valmistelemaan ryhmään, jossa alueyksikkö tukee kansallisen mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelman laatimista, tulevaisuuden integroidun palvelujärjestelmän suunnittelua ja kuvaamista sekä PARAS – hankkeen mukaista uudistumista.

Psykiatrian erikoislääkärikoulutuksesta valmistuu vuosittain yksi tai kaksi erikoislääkäriä. Alueelle tarvitaan vielä parisenkymmentä erikoislääkäriä, joten koulutusta on toistaiseksi syytä jatkaa.

Stakesin alainen Vanhan Vaasan sairaala tukee Stakesin Vaasan alueyksikköä siten kuin sairaalan ja Stakesin kanssa solmitussa tulossopimuksessa on kulloinkin tarkemmin määritelty. Tässäkin yhteistyössä voisi tulevina toimintavuosina olla mielenterveysalaan, ennen muuta oikeuspsykiatriaan kohdentuvalla soveltavalla tutkimuksella keskeinen sijansa.

Vuonna 2008 WHO Mielenterveysalan yhteistyökeskus on yhdessä Åbo Akademin ja Vaasan yliopiston kanssa käynnistämässä kansallisesti ainutlaatuista mielenterveyden edistämisen maisterikoulutusta Vaasassa. Vaasan sairaanhoitopiiri tukee koulusta, joka koostuu monitieteisistä moduuleista ja toteutuu kolmikielisenä. Mielenterveyden edistämisen maisterikoulutukseen valitaan keväällä 2008 yhteensä kaksikymmentä vähintään kandidaatin tutkinnon suorittanutta opiskelijaa.

Stakesin Vaasan alueyksikkö verkottuu myös muiden alueen korkeakoulujen kanssa. Alueen korkeakoulut, Vaasan sairaanhoitopiiri ja Vaasan kaupunki ovat yhteistyössä Stakesin Vaasan alueyksikön kanssa suunnittelemassa Pohjanmaalle monitieteistä tutkimuksen ja osaamisen keskittymää BoWer – hanketta (lyhyt BoWer jatkosuunnittelua tukeva aiesuunnitelma on liitteessä neljä).

5.2 Kansainvälisesti merkittävä tutkimus- ja kehittämistyö laaja-alaisen mielenterveys- päihde- ja maahanmuuttajatyön saralla

Vuosi 2007

Mielenterveystyön osaamiskeskus toimi tiiviissä yhteistyössä pohjoismaisen kansanterveystieteen korkeakoulun, NHV:n kanssa. Se alkoi tutkia ikäihmisten masennuksen ehkäisyä ja mielenterveyspalveluiden vaikuttavuutta käyttäen mittarina mielenterveyspotilaiden elinaikaodotteiden muutoksia. Integroitumalla alueyksikön ja sen asiantuntijaverkostoihin NOPUS -toiminta välitti mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämiseen pohjoismaista tietoa, osaamista ja tutkimusta.

Stakesin Vaasan alueyksikkö, koko mielenterveysryhmä sekä NOPUS ovat alkaneet kuluneena toimintavuonna edistää psykiatrian ja sosiaalitoimen yhteistyötä siten, että ne hyödyntävät Ruotsista ja Norjasta saatuja kokemuksia. Tärkeäksi yhteistyön erityisalueeksi on otettu psyykkisesti vajaakuntoisten asumispalvelujen kehittäminen kunnissa ns. tarkastuslistoja hyödyntäen.

WHO Mielenterveysalan yhteistyökeskuksen sijoittuminen suomalaisen ja kansainvälisen mielenterveystyön välimaastoon on tarjonnut ainutlaatuisen mahdollisuuden tarkastella ja hyödyntää mielenterveyden edistämisen alueellisia toimintamalleja. Toimintaan kuului seuraavaa:

- mielenterveyspolitiikan nostaminen laajempaan kansalliseen keskusteluun
- mielenterveystiedon välittäminen kansalaisille, paikallisille päätöksentekijöille sekä työelämän toimijoille
- asiantuntemuksen käyttäminen mielenterveyden perus- ja täydennyskoulutuksessa.

Edellä luonnehdittujen toimintojen lisäksi WHO Mielenterveysalan yhteistyökeskus on toiminut aktiivisesti myös kansainvälisissä mielenterveysasioissa mm. EU-rahoitteisten projektien (SUPPORT, ProMenPol, MMHE) keinoin. Projekteja kuvataan lyhyesti seuraavassa.

Toteutuvia projekteja vuodesta 2007 eteenpäin

Support for European Platform on Mental Health (SUPPORT) – projekti toteutetaan yhteistyössä skotlantilaisen Scottish Development Center for Mental Health -organisaation kanssa vuosina 2006–09. Projektin tavoitteena on lisätä EU:n komission mielenterveyttä edistävien toimien näkyvyyttä ja vaikuttavuutta sekä edistää EU-rahoitteisten mielenterveys Hankkeiden yhteistyötä alueellisesti, kansallisesti ja kansainvälisesti. Projekti avusti EU:n komissiota toimissa, jotka edesauttavat tulevan EU:n kansanterveysohjelman toteuttamista. Projektissa tuotettiin taustamateriaalia, järjestettiin asiantuntijatapaamisia, ylläpidettiin web-sivuja sekä tuotettiin tietoa mielenterveysasioista kansallisten ja eurooppalaisten toimijoiden käyttöön.

Promoting and Protecting Mental Health - Supporting Policy through Integration of Research, Current Approaches and Practices (ProMenPol) –projekti toteutetaan yhdeksän partnerin yhteistyönä vuosina 2007-09. Projektia koordinoi Federal Institute of Occupational Safety and Health Saksassa. Projekti tukee EU:n poliittisia tavoitteita mielenterveyden edistämiseksi luomalla päätöksentekijöiden, tutkijoiden ja käytännön toimijoiden käyttöön yhteisen tietopankin. Projekti järjestää myös kongresseja, joiden tavoitteena on tukea laaja-laista keskustelua ja yhteistyötä eri toimijatahojen välillä. Tietopankkiin kerätään kouluja, työpaikkoja ja iäkkäiden asumispalveluja varten kehitettyjä mielenterveyden edistämisen työkaluja (strategiat, tutkimukset, hyvät käytännöt). Tietopankki on kaikille avoin ja monikielinen. Tietopankki sisältää myös suomenkielisiä työkaluja. Tietopankin ensimmäinen versio valmistuu kesällä 2008 ja sen käyttöä pilotoidaan eri maissa syksyllä 2008. Saatujen kokemusten perusteella tietopankki muokataan valmiiksi vuonna 2009.

Monitoring Positive Mental Health Environments (MMHE) – projektin tavoitteena on kehittää mielenterveyden edistämisen indikaattoreita työvälineiksi kunnille ja alueellisille toimijoille vuosina 2007–09. Projektiin osallistuu seitsemän partneria ja sitä koordinoi Deuston yliopisto Espanjassa. Projektin osana on tutkimus, jossa verrataan mielenterveyden edistämisen tilannetta 17 eri alueella Euroopassa. WHO Mielenterveystyön yhteistyökeskus vastaa aineiston keruun toteuttamisesta Suomessa, Puolassa ja Unkarissa. Suomesta tutkimusalueeksi on valittu Pohjanmaan maakunta. Lisäksi hankkeessa laaditaan mielenterveyden edistämisen opas.

Institutional Treatment, Human Rights and Care Assessment (ITHACA) – projekti toteutetaan Suomessa Pohjanmaan alueella Stakesin Vaasan alueyksikössä. Projektia rahoittaa osaksi Euroopan komission kansanterveysohjelma. Kolmivuotisen (2007 – 10) projektin tavoitteena on tunnistaa ja välittää hyviä käytäntöjä mielenterveyskuntoutujien ja psyykkisesti vajaakuntoisten ihmisoikeuksien, ihmisarvon ja fyysisen terveydentilan turvaamiseksi sosiaali- ja terveydenhuollon laitoksissa ja asumispalveluissa. Stakes vastaa ITHACA- hankkeen arvioinnista ja toteutti jo vuonna 2007 projektissa sen ensimmäisen prosessiarvioinnin syklin. Projektin kehittämä arviointi-instrumentti pilotoidaan Pohjanmaalla Stakesin ja Kokkolassa toteutettavan kokemustutkijakoulutuksen yhteistyönä.

EUGATE – projekti käynnistyi 1.1.2008. Projekti on EU:n kansanterveysohjelman osarahoittama maahanmuuttajaprojekti, jonka tavoitteena on selvittää, kehittää ja levittää maahanmuuttajien terveyspalvelujen hyviä käytäntöjä EU-maissa. Projekti on kolmevuotinen (2008 – 10). Suomessa hanke toteutetaan Stakesin Vaasan alueyksikössä, jonka vastuulla on kansallisen lainsäädännön ja maahanmuuttajien terveystalouden kartoittaminen, asiantuntijakonsultaatio ja hyvien käytäntöjen kerääminen terveyspalveluista.

Suunnitteilla olevia hankkeita ja projekteja vuosille 2008–2012:

Kotona paras – Hemma bäst- hanke (lyhennelmä hakemuksen suunnitelmasta on liitteessä viisi). Kyseessä on Botnia – Atlantica – ohjelmaan aiottu nelivuotinen hankehakemus vuosille 2008–2011, jossa Stakesin Vaasan alueyksikkö käyttää asiantuntemustaan hankkeen kumppanina. Hankeisäntänä on todennäköisesti VSHP. Hanke on aiottu toteuttaa Pohjanmaan ja Västerbottenin alueen mielenterveys- ja maahanmuuttajakysymysten asiantuntijoiden yhteistyönä. Hankkeen tavoitteina on mielenterveyden edistäminen, varhainen tunnistaminen ja puuttuminen, vanhemmuuden tukeminen ja kotona tapahtuva kuntouttaminen. Hanke on suunniteltu siten, että se tukee ja maahanmuuttajatyön osalta myös laajentaa Pohjanmaa – hankkeen (2005 – 14) tavoitteita. Mikäli hanke toteutuu, on vuosi 2009 täsmentävää suunnittelua ja vuodet 2010 – 12 kehittämissuunnitelmaa ja sen arvioinnin aikaa.

6 PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMINEN

6.1 Palvelujärjestelmän kehittämisellä on pitkällä aikavälillä tavoitteellinen suunta

Stakesin Vaasan alueyksikön toimintasuunnitelman mukaisesti vuonna 2007 kehitettiin mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön palvelujärjestelmää siten, että kehittämistoimissa pidettiin ensisijaisena seuraavia:

1. alueellisia, integroituja mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajien palveluja
2. ehkäisevää mielenterveys- ja päihdetyötä
3. laaja-alaista, sektoreita ylittävää mielenterveys- ja päihdetyötä
4. sosiaalista osallisuutta terveyden edistämisen välineenä
5. moniarvoista ja monikulttuurista palvelujärjestelmää
6. palvelujen asiakas-, potilas- ja kuntalaislähtöisyyttä.

Stakesin Vaasan alueyksikön toiminta tukee sosiaali- ja terveysministeriön sosiaali- ja terveystaloudellisia linjauksia ja Stakesin Tiedosta hyvinvointia – strategiaa. Kuluneena vuonna yksi varsin ajankohdainen haaste oli Paras -hankkeen tukeminen vastuualueena olevan mielenterveys-, päihde- ja maa-

hanmuuttajatyön näkökulmista. Seuraavassa tarkastellaan pitkän tähtäimen pyrkimyksinä olevien kehittämissuuntien toteutumista vuonna 2007 ja pyrkimysten jatkamista tukevien lähivuosien (2008-12) suunnitelmilla.

Alueellisia, integroituja mielenterveys- ja päihdepalveluja sekä maahanmuuttajien palveluja

Vuodesta 2007 eteenpäin

Stakesin Vaasan alueyksikkö osallistui jo aiemmin kuvatulla tavalla kansallisen mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelman, MIELI 2009 – ohjelman valmisteluun. Tämä työskentely jatkuu vuoden 2008 loppuun.

Alueyksikkö tuki yhdessä Pohjanmaa – hankkeen kanssa laaja-alaisen mielenterveys- ja päihdetyön kehittämistä. Tuki on ollut osallistumista kehittämissuunnitelmiin, koulutuksien toteuttamista, asiantuntijatuettujen antamista kehittämissuunnitelman eri vaiheissa, arviointien tekemistä ja tutkimuksia. Stakesin alueyksikkö asiantuntijoinen (kehittämispäällikkö 30 % työajastaan) antaa tällaista tukea Pohjanmaa- hankkeelle myös tulevilla hankekausilla vuoden 2009 loppuun saakka. Stakesin Vaasan alueyksikön toimijat ja Pohjanmaa – hankkeen toimijat konkretisoivat em. tehtäviä tuloksineen vuoden 2009 loppupuolelle ulottuvilla tarkentavilla suunnitelmillaan maaliskuun -08 loppuun mennessä.

Alueyksikkö antoi asiantuntija-apua Pohjanmaa-hankkeessa tapahtuvalle palvelujärjestelmän kehittämiselle osallistumalla hankkeen johtoryhmään, ohjausryhmään, arviointiryhmään ja tutkimuksen asiantuntijaryhmään.

Alueyksikössä suunniteltiin vuonna 2007 väestön mielenterveys- ja päihdepalvelujen käyttöä ja asenteita tutkivan väestökysely vuodelle 2008, joka on osa Pohjanmaalla toteutettavaa mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisen vaikuttavuustutkimusta. Kysely toteutuu vuoteen 2015 asti aina kolmen vuoden välein. Vaikuttavuustutkimustutkimus toteutetaan Pohjanmaa – hankkeen ja alueyksikön yhteistyönä.

Alueyksikkö (Wahlbeck & Vuorenmaa) tuotti mielenterveys- ja päihdetyön alueellisen integraation tueksi lyhyen tukiaineiston materiaalin viimeisteltäväksi. Sitä odotetaan monissa toiminta-alueen kunnissa ilmestyväksi ja PARAS- uudistuksen tukena hyödynnettäväksi.

Alueyksikön toimijat (Wahlbeck, Hannu-Jama, Vuorenmaa) tukivat myös lehtikirjoittelun keinoin integroidun, alueellisen palvelujärjestelmän kehittämistä mielenterveys- ja päihdetyöhön (ks. esim. Dialogi 8/2007 teemanumero mielenterveydestä ja päihdeistä). Alueyksikkö järjesti myös yhdessä asiantuntijaverkostonsa kanssa kesäkuussa 2007 yksivuotispäivänsä kunniaksi seminaarin alueellisuudesta, paikallisuudesta ja palvelurakenteiden muutosten mahdollisuuksista.

Stakesin Vaasan alueyksikön toimijat ovat olleet asiantuntijuutensa mukaisesti valmistelemissa jo aiemmin mainittua yhteispohjoismaista Kotona paras – Hemma bäst – hanketta (liite 5.) yhteistyössä Pohjanmaan ja Västerbottenin alueen toimijoiden kanssa. Toteutuessaan kyseinen hanke tukee kaikkia seuraavana olevia Stakesin Vaasan alueyksikössä tärkeinä pidettyjä palvelujärjestelmän kehittämissuunnitelmia. Aivan erityisesti kyseinen hanke mahdollistaa sektori- ja hallintorajat ylittävän yhteistyön ja edesauttaa tulevaisuuden integroidun palvelujärjestelmän kehittämistä.

Hyvinvointia edistävää mielenterveys- ja päihdetyötä

Vuodesta 2007 eteenpäin

Alueyksikkö tuki tieto-ohjauksen ja arvioinnin asiantuntijatuon (koulutus, prosessin ohjaus, prosessin mallintaminen) keinoin yhteistyössä Pohjanmaa – hankkeen kanssa mielenterveys- ja päihdestrategioiden valmistelua toiminta-alueellaan. Strategioissa pyrittiin korostamaan ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön tärkeyttä. Tätä työtä jatketaan koulutuksellisen tuen keinoin (esim. Mielenterveyden edistämisen maisteriohjelma) myös tulevina vuosina siten, että painopiste on KASTE:n tavoitteita tukeva peruspalvelujen kehittäminen ehkäisevän ja mielenterveyttä edistävän työn näkökulmista.

Alueyksikön toimissa mielenterveyden ja päihdeettömyyden edistämiseksi ovat kuluneen vuoden toiminnoissa painottuneet ja samoin tulevat myös tulevina vuosina painottumaan lasten ja nuorten kehityksen turvaaminen. Noin 60 % aikuisten mielenterveysongelmista alkaa jo lapsuudessa. Näin ollen lasten ja nuorten psykososiaalisten häiriöiden ehkäisy, varhainen tuki ja syntyneiden häiriöiden hyvä hoito ovat tärkeimmät vaikuttavat tekijät, kun ehkäistään aikuisten mielenterveysongelmia (Solantaus 2007). Alueyksikkö asiantuntijoinen on kiinnostunut edistämään valmisteilla olevan lasten ja nuorten psykososiaalisten palvelujen kehittämisohjelman pyrkimyksiä. Alueella on myös ilmennyt kiinnostusta hakea ohjelman alueelliseksi pilotiksi.

Alueyksikkö tuki yhdessä Suomen mielenterveysseuran ja Pohjanmaa – hankkeen kanssa väestölle suunnatun Mielenterveyden ensiapu -koulutuksen kansallista pilotointia ja arviointia. Alueyksikkö osallistui myös Mielenterveyden ensiapu -koulutuksen ohjaajille, kouluttajille ja opiskelijoille suunnatun materiaalin valmisteluun, sen kehittämiseen sekä kouluttajien ja ohjaajien kouluttamiseen. Alueyksikkö järjesti yhdessä Pohjanmaa – hankkeen kanssa mielenterveyden häiriöiden ja päihdeiden käytön ehkäisyyn liittyvää koulusta. Samansuuntaisesti on vaikutettu myös julkisuudessa. Jatkoa teemakohtaisille, laajalle yleisölle suunnatuille koulutuksille on tulossa vuonna 2008.

Laaja-alaista, sektoreita ylittävää mielenterveys- ja päihdetyötä

Vuodesta 2007 eteenpäin

Alueyksikkö osallistui kansallisten, vuosittaisten toteutettavaksi suunniteltujen mielenterveyspäivien MIELI 2007 järjestämiseen Seinäjoella. Päivien osallistujamäärä oli noin 150. Alueyksikkö käynnisti yhdessä alueen muiden keskeisten toimijoiden kanssa perinteiseksi kaavailtuja Pieniä Pohjalaisia Päihdepäiviä Kokkolassa. Päiville osallistui noin 360 asiasta kiinnostunutta ammattilaista. Seuraavia syksyn 2008 päihdepäiviä suunnitellaan Seinäjoelle. Vuonna 2009 on suunniteltu järjestettävän pohjoismaiset päihdepäivät Vaasassa.

Sosiaalinen osallisuus terveyden edistämisen välineenä

Vuodesta 2007 eteenpäin

Alueyksikkö on alkanut tukea mielenterveyskuntotutujien sosiaalista osallisuutta ja yhteiskunnallista integraatiota osallistumalla mielenterveyspotilaiden ihmisoikeustilanteen kartoittamiseen Euroopassa ja alueellisesti (ITHACA – projekti). Alueyksikkö osallistuu myös maahanmuuttajien mielenterveyspalvelujen käytön tutkimiseen (EUGATE – projekti). Alueyksikkö on tukenut ja tukee antistigmatyötä esim. vaikuttamalla asiantuntijoinen julkisuudessa. Tässä on tulevina vuosina vielä monia hyödyntämättömiä yhteistyömahdollisuuksia Pohjanmaa – hankkeen toteuttaman väestökampanjan kanssa.

Sosiaalisen osallisuuden vahvistamiseksi alueyksikkö valmisteli, ollen kumppanina, hakemusta Koti Suvilahdessa – projektia varten (liite 6.). Projektin päätavoitteena on sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin välisten yhteyksien selvittäminen ja voimistaminen Suvilahden asuinalueella. Hankeisännäksi on suunniteltu Vaasanseudun sosiaalipsykiatrisen yhdistys ry. Mikäli projekti toteutuu, osallistuu alueyksikkö asiantuntijatuen keinoin sosiaalisen pääoman ja hyvinvoinnin arviointiin. Hakemus jätetään kevään -08 haussa uudelleen Raha-automaattiyhdistykselle.

Moniarvoinen ja monikulttuurinen palvelujärjestelmä

Vuodesta 2007 eteenpäin

Stakesin Vaasan alueyksikön toimintaympäristö luo hyvät lähtökohdat moniarvoisen ja monikulttuurisen palvelujärjestelmän kehittämiseen. Maahanmuuttajatyö on alueella edistyksellistä ja innovatiivista ja sillä kohtalaisen pitkät perinteet. Aiemmin kaksikielinen alue on tänä päivänä maan laajuisesti tarkasteltuna varsin monikulttuurinen ja monikielinen.

Lähivuosina (2008–12) alueyksikkö panostaa kehittämistoimissaan erityisesti moniarvoisen ja monikulttuurisen palvelujärjestelmän kehittämiseen. Joitakin askelia tähän suuntaan on jo otettu toteutuneen toiminnan, projektien (EUGATE – projekti) ja hankevalmistelun (Kotona paras – Hemmabäst) keinoin.

Alueyksikkö myös toteutti yhteistyössä NOPUS -toiminnan ja Pohjanmaa – hankkeen kanssa monikulttuurisuutta käsittelevän koulutuksen. Siihen osallistui noin 110 asiasta kiinnostunutta alan ammattilaista.

Palvelujen asiakas-, potilas- ja kuntalaislähtöisyys

Vuodesta 2007 eteenpäin

Toimintavuonna 2007 Stakesin Vaasan alueyksikkö vahvisti verkottumistaan paikallisten ja kansallisten toimijoiden kanssa kehittääkseen seudullista mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön palvelujärjestelmää kokonaisuutena (ks. alueyksikön verkostokartta on liitteessä 2.). Alueyksikön kehittämistoiminnassa on tyypillistä kehittämisen, tutkimuksen ja arvioinnin elävä, alueensa ja ihmisten arkeen ulottuva vuoropuhelu. Vuoropuheluun haastettiin koulutuksissa, kokouksissa, hankevalmisteluissa, arvioinnissa ja tutkimuksessa paikalliset, alueelliset, kansalliset ja kansainväliset toimijat. Alueyksikön toimijat ovat asiantuntijatuellaan ja esimerkiksi kirjoittelullaan olleet vuonna 2007 rakentamassa kuntalaislähtöisiä, pohjalaisten näköisiä mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajapalveluja (esim. Dialogi 8/2007, HS vieraskynä 16.10.2007, koulutukset ja asiantuntijapuheenvuorot, www-sivut).

6.2 Palvelujärjestelmää kehitetään yhteistyössä paikallisten ja alueellisten toimijoiden kanssa

Vuosi 2007

Seuraavassa kuvataan lyhyesti joidenkin konkreettisten esimerkkien valossa Stakesin Vaasan alueyksikön käyttämiä tapoja ja suunnitelmia, joilla on voitu vuoden 2007 aikana hyödyntää alueellisuutta ja paikallisuutta palvelujärjestelmän kehittämisen resurssina. Yhtenä esimerkkinä kehittäjien kriittisen massan ja kehittämisverkoston kokoaminen alueelle, ensimmäisenä päihdetyöhön (vrt. Stakesin seutuistamishanke). Tässä Stakesin Vaasan alueyksikkö oli yksi aloitteellista toimijoista

yhdessä alueellisen sosiaalialan osaamiskeskuksen SONetBOTNIA:n kanssa. Alueellisella verkostolla on yhteydet valtakunnallisesti vastaavasti perustettavana olevaan päihdetyönverkostoon ja Stakesin Kuntapalvelut – tulosalueen päihderyhmän työhön. Päihdetyön kaltaisia alueellisia ja pohjoismaisia verkostoja on suunniteltu perustettavan tulevana vuosina myös mielenterveys- ja maahanmuuttajatyöhön. Verkottunutta yhteistyötä ja kehittämistoiminnan koordinaatiota vahvistaakseen alueyksikön edustaja on toiminut SONetBOTNIA:n ohjausryhmässä. Vastaavasti SONetBOTNIA:n edustaja on toiminut alueyksikön neuvottelukunnassa.

Stakesin Vaasan alueyksikön keskeinen alueellinen yhteistyökumppani on ollut ja on luonnollisestikin yksi sosiaali- ja terveysministeriön mielenterveys- ja päihdetyön kärkihankkeista, Pohjanmaa – hanke. Pohjanmaa – hankkeen käynnistivät Vaasan, Etelä-Pohjanmaan ja Keski-Pohjanmaan sairaanhoitopiirit kesäkuussa 2005. Vuosille 2005 – 14 ajoittuvaksi suunniteltu hanke toteutetaan yhteistyössä alueen kuntien ja sosiaalialan kehittämiskeskuksen, SONetBOTNIA:n kanssa. Alueyksikön edustajat (tutkimusprofessori ja kehittämispäällikkö) ovat osallistuneet Pohjanmaa – hankkeen ohjausryhmään ja johtoryhmään, vastaavasti Pohjanmaa – hankkeen edustajia on osallistunut alueyksikön neuvottelukuntaan ja tutkimusryhmään. Tämä on osoittautunut varsin toimivaksi koordinoitunutta alueellisen mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisen ja yhteistyön tavaksi

Pohjanmaa – hankkeen vuosien 2008–09 keskeisiä tavoitteita on, että hanke

1. tukee kuntien mielenterveys- ja päihdetyön kehittämistä
2. edistää ennaltaehkäisyä ja varhaista auttamista mielenterveys- ja päihdetyössä
3. tarjoaa työvälineitä hoito- ja palveluketjujen sekä kuntoutuksen kehittämiseen
4. edistää työssä hyvinvointia ja työelämässä pysymistä
5. edistää verkostojen syntymistä, koulutus- ja tutkimusyhteistyötä sekä välittää päihde- ja mielenterveyshankkeiden uusinta tietoa.

Vuonna 2007 alueyksikön ja Pohjanmaa – hankkeen tavoitteet ja niitä toteuttavat toiminnot tukivat monilta osin toisiaan. Laaja-alaisen mielenterveys- ja päihdetyön tutkimiseksi ja kehittämiseksi tehtiin yhteistyötä Pohjanmaa – hankkeen ja Stakesin Vaasan alueyksikön toimijoiden kesken monella eri tasolla ja tavalla: vaikutettiin asenteisiin (esim. tiedottaminen ja mielipidevaikuttaminen), kehitettiin osaamista (erityisesti mielenterveys- ja päihdetyön perusosaaminen) ja parannettiin palvelujen yhteistyötä (mielenterveys- ja päihdetyön strategiat ja palvelurakenteet), tutkittiin (kehittämistyön vaikuttavuustutkimus) ja arvioitiin (hyvät käytännöt, kehittämissuunnitelman arviointi). Kokonaisuudessaan Pohjanmaa – hanketta arvioitiin vuonna 2007 hankkeen toimijoiden ja Stakesin Vaasan alueyksikön toimijoiden yhteistyönä. Tätä arviointiyhteistyötä on suunniteltu jatkettavan tulevana vuosina siten, että alueyksikön kehittämispäällikkö vastaa seuraavan kahden vuoden aikana Pohjanmaa – hankkeen arvioinnin koordinoimisesta ja vuoden 2009 loppupuolella prosessiarvioinnin toisen syklin toteuttamisesta. Asiasta solmitaan Stakesin ja Pohjanmaa – hankkeen välinen sopimus, jonka mukaan hanke ostaa 30 % kehittämispäällikön työajasta. Lisäksi tutkimusprofessori vastaa siten kuin myöhemmin tarkemmin hankkeen kanssa sovitaan ko. aikana mielenterveys- ja päihdealan kohdentuvasta vaikuttavuustutkimuksesta ja osin sen osana toteutettavasta hankkeen vaikuttavuusarvioinnista.

Stakesin Vaasan alueyksikkö ja Pohjanmaa – hanke levittivät tietoa mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisestä, tutkimuksesta ja arvioinnista toimijoiden www- sivuilla, muina kirjoituksina, asiantuntijapuheenvuoroina, julkaisuina ja tieteellisinä jatkotutkimuksina. Yhteistyöverkosto kokosi kansallisia ja kansainvälisiä tutkijoita seminaareihin ja asiantuntijoiksi. Vuonna 2007 vahvistui myös kansainvälinen tutkija- ja asiantuntijayhteistyö Pohjalaiset masennustalkoiden, Stakesin ja Pohjan-

maa – hankkeen toimijoiden verkostossa (II Kansallinen Depressiofoorumi, Vaasa 10. – 11.10.2007).

Vuodesta 2008 eteenpäin

Stakesin Vaasan alueyksikön ja Pohjanmaa -hankkeen tavoitteet mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi ovat lähivuosinakin yhteneväisiä ja siten myös synergiaedut ovat konkreettisia. Alueen toimijat, kunnat ja sairaanhoitopiirit yhdessä Pohjanmaa- hankkeen ja Stakesin toimintojen kanssa luovat laajalle pohjanmaalle vailla vertaa olevan mielenterveys- ja päihdetyön kehittämisalustan. Sitä voidaan hyödyntää paikallisesti, alueellisesti ja kansallisesti ja kansainvälisesti esimerkiksi EU-projektien toimiessa välittäjinä. Pohjanmaa – hanke onkin yhdessä muiden sosiaali- ja terveysministeriön mielenterveys- ja päihdetyön kärkihankkeiden ja Stakesin Vaasan alueyksikön kanssa ollut tukemassa kansallisen mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelman valmistelua. Tämä työ jatkuu myös vuonna 2008 siten kuin tässä suunnitelmassa on jo aiemmin kuvattu.

Suunnitellusti seuraavana kahtena vuotena Pohjanmaa – hanke voi hyödyntää Stakesin kansallista ja kansainvälistä asiantuntemusta mielenterveys- ja päihdetyön kehittämiseksi, arvioimiseksi ja tutkimiseksi. Toisaalta Stakesin Vaasan alueyksikkö voi hyödyntää laaja-alaisen, 55 kunnan ja kolmen sairaanhoitopiirin alueella toimivan hankkeen kehittämistyötä palvelurakenteiden uudistamisessa, tutkimuksissaan ja arvioinneissaan. Hyvien käytäntöjen tuotteistamista, implementaation teoriaa ja sen toimivia käytäntöjä voi kehittää alueyksikön, Stakesin ja Pohjanmaa – hankkeen yhteistyönä.

Tulevien vuosien (vuoteen 2015) mennessä yksi Pohjanmaa – hankkeen ja Stakesin Vaasan alueyksikön yhteinen kehittämistavoite on alueellisen mielenterveys- ja päihdetyön toimintamallin luominen pohjanmaan maakuntien alueelle, sen implementointi, sen vaikuttavuuden arvioiminen ja mallin toimivuuden tutkiminen ja mallin levittäminen. Tähän haasteeseen vastaaminen edellyttää tiivistä yhteistyötä Stakesin, muiden kansallisten ja kansainvälisten toimijoiden kanssa.

7 STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN HENKILÖSTÖRESURSSIT

Sosiaali- ja terveysministeriö teki joulukuussa 2005 päätöksen Stakesin Vaasan alueyksikön perustamisesta ja alueyksikkö aloitti toimintansa toukokuussa 2006. Stakesin alueyksikön perustamista valmisteleavassa muistiossa (27.9.2005) yksikön vahvuudeksi määriteltiin neljä työntekijää. Tarkoituksena oli, että jatkossa alueyksikön toiminta tästä vielä laajenisi. Valtioneuvoston alueellistamiskatsauksen (17.1.2007) mukaan alueyksikön resurssit tulisivat olemaan vuonna 2010 yhteensä kahdeksan henkilötyövuotta. Vuoden 2007 loppuun saakka voimassa olleen yhteistyösopimuksen mukaan Stakes sijoittaa mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämisen ja tutkimuksen kannalta tarkoituksenomaisia toimintojaan Vaasan alueyksikköön. Vuonna 2007 alueyksikössä toimivat kevästä 2007 lähtien puolipäiväinen kehittämisspäällikkö, vuoden alusta yksi projektikoordinaattori (SUPPORT – projekti) ja marraskuusta lähtien myös toinen projektikoordinaattori (ProMenPol – projekti). Tätä henkilöstöresurssia on vahvistettu sijoittamalla osa Helsingissä Stakesissa toimivien henkilöiden työpanoksesta Vaasaan, kuten taulukosta yksi ilmenee.

Taulukko 1. Vaasan alueyksikön henkilöstöresurssit vuonna 2007 henkilötyökuukausina

Tehtävä alueyksikössä	Alueyksikön toimintoihin käytetty osuus kokonaistyöajasta vuonna 2007	Alueyksikön toimintoihin käytetty työkuukausien määrä vuonna 2007
Alueyksikön kehittämisspäälikkö	50 %	4,5
Tutkimusprofessori	25 %	3
Projektikoordinaattori SUP-PORT – projekti	100 %	11
Projektikoordinaattori ProMenPol – projekti	100 %	1,5
Johtaja WHO – yhteistyökeskus	5 %	0,5
Projektikoordinaattori WHO- yhteistyökeskus	50 %	5
		24, 5 kk
Projektiassistentti	50 %	4,5 (VSHP:n tukemana)
Muut:		
NHV:n väitöskirjatutkija		alueyksikössä yhteensä neljä kuukautta vuonna 2007

Valtioneuvoston alueellistamiskatsauksen (17.1.2007) mukaan alueyksikön resurssit tulisivat vuonna 2010 olemaan kahdeksan henkilötyövuotta, mitä edellyttäisivät myös tässä suunnitelmassa esitetyt toiminnalliset tavoitteet. Alueyksikön perustehtävää toteuttavaan toimintaan tarvittaisiin jo olemassa olevien henkilöiden lisäksi pysyvä ja kokoaikainen asiantuntija kaikille alueyksikön toimintaloikoille: päihdetyöhön, mielenterveystyöhön ja maahanmuuttajatyöhön ja lisäksi tarvittaviin tukipalveluihin. Projektirahoitus ei riitä turvaamaan sellaista pitkäjänteistä kehittämistä ja tutkimista, mitä mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyössä nyt tarvittaisiin.

8 STAKESIN VAASAN ALUEYKSIKÖN KESKEISET TOIMINNOT JA PALVELUJÄRJESTELMÄN KEHITTÄMISTAVOITTEET TARVITTAVINE UUSINE PROJEKTI- JA HANKERESURSSINEEN VUOTEEN 2017 MENNESSÄ

Tässä luvussa hahmotellaan tuleviin vuosiin ajoittuvaa projekti- ja hankerahoituksen turvin toteutettavaa kehittämistyötä. Sen keskeisenä lähtökohtana on, että Stakesin Vaasan alueyksikkö osana Kuntapalvelut -tulosaluetta ja sen mielenterveysryhmää tukee lähivuosina kunta- ja palvelurakennemuutuksen ja KASTE -ohjelman toteuttamista.

Mielenterveys-, päihde ja maahanmuuttajatyön toimintaympäristö muuttuu siten, että tarvitaan uuden tietopohjan ja toimintamallien kehittämistä, niiden vaikuttavuuden arviointia ja vaikuttavien, toimivien käytäntöjen levittämistä. Tulevaisuuden kestävä palvelu ja niiden edellyttämät väestöpohjat määräytyvät alueellisesti räätälöiden. Myös kansallinen mielenterveys- ja päihdepalvelujen uudistaminen ja sitä tukeva mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelma, Mieli 2009 - ohjelma korostaa pyrkimyksissään väestön tarpeisiin vastaamista ja vaikuttavia toimintamalleja. Tulevien vuosien

kehittämishaaste on, miten sovitaan yhteen mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyössä kuntalaisten palvelutarpeet, kunnan ja alueen resurssit, toimintaympäristö, nykyiset palvelurakenteet ja työn edellyttämä asiantuntijuus. Avainasemaassa on jaettu uudistamisvastuu tulevaisuuden hoito- ja palvelutyön prosesseista sekä erikois- ja peruspalvelujen integraatio. Näihin kehittämishaasteisiin hankkeihin ja projekteihin vastatessaan Stakesin Vaasan alueyksikkö voi hyödyntää muun Kuntapalvelut -tulosalueen ryhmien asiantuntemusta. Erityisesti tarvitaan mielenterveysryhmän osaamista mielenterveyspalvelujärjestelmien strategisessa kehittämisessä, mielenterveyttä edistävissä ja preventiivisissä toimintamalleissa ja työmenetelmissä sekä mielenterveyspalvelujen tutkimuksessa ja informaation tuottamisessa.

Alueyksikön on kyettävä tarjoamaan vastuualueillaan myös analysoituja vaihtoehtoja väestön tarpeista lähteville toimintamalleille. Alueyksikön toiminnassa yhtenä kehittämisen mahdollisuutena on sen kansainvälisyys (WHO Mielenterveysalan yhteistyökeskus, NOPUS, Mielenterveystyön osaamiskeskus). Esimerkiksi ITHACA – projekti ja sen kuntalaista osallistavat työtavat (esim. asiakasneuvosto) luovat mahdollisuuksia. Tulevien vuosien kehittämistyössä tarvitaan myös alueellisista, käytännön tarpeisiin vastaavaa yhteistyötä käytännön toimijoiden ja päättäjien kanssa (esim. BoWer -hanke). Parhaimmillaan se tarkoittaa laajaa hyvinvointivastuuta, jossa tärkeänä osana ovat mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajakysymykset.

Stakesin Vaasan alueyksikön perustehtävän toteuttaminen edellyttäne lähivuosina, että alueyksikkö kykenee hallitusti kasvattamaan rahoituspohjaansa ja henkilöstöresurssejaan ulkopuolisen ja hankerahoituksen turvin. Nyt tiedossa oleva tilanne on kuvattu ulkopuolisen rahoituksen ja projekti- rahoituksen osalta taulukossa kaksi.

Taulukko 2. Stakesin Vaasan alueyksikön toimintasuunnitelman mukaiset palvelujärjestelmän kehittämistavoitteet, niitä tukevat ulkopuolinen rahoitus ja projektit tarvittavine uusine henkilöstöresursseineen - karkea lähivuosien arvio

Toimintasuunnitelman mukainen palvelujärjestelmän kehittämistavoite	Vuosi 2008	Vuodet 2009–2011	Vuodet 2012 – 2015	Vuodet 2016 – 2017
Alueelliset integroidut mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajapalvelut	Kotona paras-Hemma bäst – hankkeen alueellinen ja pohjoismaiseen valmisteluun osallistuminen (kahden kuukauden työpanos). Hanke on haettavana.	Asiantuntijatuki Kotona paras-Hemma bäst – hankkeen alueelliseen ja pohjoismaiseen valmisteluun ja toteuttamiseen (kahden kuukauden työpanos) Hankkeen hallinnoijalla on kokopäiväinen koordinaattori ja projektiryhmät.	Asiantuntijatuki Kotona paras-Hemma bäst – hankkeen toteuttamiseen, arviointiin ja hyvien käytäntöjen levittämiseen (puolen vuoden työpanos) Hankkeen hallinnoijalla on kokopäiväinen koordinaattori ja projektiryhmät	
Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö	Toimintasuunnitelman mukainen koulutustuki ehkäisevään työhön (yhden kuukauden työpanos vuosittain)	Toimintasuunnitelman mukainen koulutustuki ehkäisevään työhön (yhden kuukauden työpanos vuosittain)	Toimintasuunnitelman mukainen koulutustuki ehkäisevään työhön (yhden kuukauden työpanos vuosittain)	Toimintasuunnitelman mukainen koulutustuki ehkäisevään työhön (yhden kuukauden työpanos vuosittain)
Laaja-alainen, sektoreita ylittävä mielenterve-	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut.	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut.	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut.	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut.

ys- ja päihdetyö	Pohjanmaa- hankkeen (2005–14) arvioinnin osavastuu vuoden 2009 loppuun saakka (neljän kuukauden työpanos vuodessa)	Pohjanmaa- hankkeen (2005–14) arvioinnin osavastuu vuoden 2009 loppuun saakka (neljän kuukauden työpanos vuodessa)	Pohjanmaa- hankkeen (2005–14) tulosten vaikutusten arvioinnista osavastuu ja asiantuntijatuki tulosten jalkauttamiseksi.	Pohjanmaa- hankkeen (2005–14) tulosten vaikutusten arvioinnista osavastuu ja asiantuntijatuki tulosten jalkauttamiseksi.
Sosiaalinen osallisuus hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen välineenä	ITHACA – projekti (2007–10) (kahden kuukauden työpanos) EUGATE- projekti (2008–10) (kahden kuukauden työpanos)	ITHACA – projekti (2007–10) (kuuden kuukauden työpanos) EUGATE- projekti (2008–10) (kuuden kuukauden työpanos)	Koti Suvilahdessa – projektin arviointi hyvinvoinnin ja sosiaalisen pääoman näkökulmista(kahdeksan kuukauden työpanos). Projekti on haettavana.	
Moniarvoinen ja monikulttuurinen palvelujärjestelmä	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut. Katso edellä EUGATE-projekti	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut. Katso edellä EUGATE-projekti	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut.	Katso edellä kohta alueelliset ... palvelut.
Palvelujen asiakas-, potilas- ja kuntalaislähtöisyys	ITHACA – projekti (2007–10) (kahden kuukauden työpanos)	ITHACA – projekti (2007–10) (kuuden kuukauden työpanos)		

Stakesin Vaasan alueyksikön toimintasuunnitelman toteuttamiseksi tavoitetasona voitaneen pitää, että Stakesin Vaasan alueyksikön ulkopuolinen hankerahoitus olisi noin 200 000 euroa vuodessa. Nykyisellään osa yhteishankkeiden todellisista kustannuksista (henkilöstö ja käyttökustannukset) näkyy yhteistyökumppaneiden budjeteissa.

Mikäli sosiaali- ja terveysministeriön alaisten laitosten ja virastojen voimavarojen uudelleen suuntaamista koskevan selvityshenkilöiden raportin (Huttunen ja Mäki-Lohiluoma) esitykset Stakesin ja Kansanterveyslaitoksen yhdistämisestä toteutuvat, tarjoutuu myös Stakesin Vaasan alueyksikön toimintaan vaihtoehtoisia tulevaisuuden kuvia. Myönteisessä tulevaisuuden kuvassa tulevat vaihtoehtoinen tarkasteltavaksi alueyksikön tehtävä- ja toiminta-alue. Alueyksikön kehittymistä voidaan tässä mahdollisessa uudessa organisaatiossa tukea siirtämällä Kansanterveyslaitoksesta tarkoituksemukaisia toimintoja alueyksikköön. Alueyksikössä tapahtuvan mielenterveys-, päihde- ja maahanmuuttajatyön kehittämisen ja tutkimuksen tulevaisuuden suunnitelmien takia varsin luontevasti tarkasteluun tarjoutuisivat mielenterveyden edistämisen yksikkö sekä riippuvuushäiriöiden ehkäisyn ja hoidon yksikkö.

9 TILAT – KASVANEEN ASiantuntijaverkoston MUUTTO UUSIIN JA VÄLJEMPIIN TILOIHIN

Stakesin Vaasan alueyksikön toimitilat Vaasan keskussairaalan Hietalahden alueella otettiin remonin jälkeen käyttöön maaliskuussa 2006. Tiloihin sijoittuivat myös Pohjanmaa – hanke, NOPUS – toiminta ja Vaasan mielenterveystyön osaamiskeskus. Neuvottelut Vaasan sairaanhoitopiirin kanssa johtivat toivottuun tulokseen, kun marraskuussa 2007 koko edellä mainittu asiantuntijayhteisö siirtyi Huutoniemelle psykiatrian tulosalueella C 2:ssa sijaitseviin väljempiin, remontoituihin ja käyttö-tarkoitukseensa paremmin sopiviin tiloihin. Synergiaetujen takia tämä oli onnistunut ratkaisu. On

erittäin arvokasta, että Vaasan sairaanhoitopiiri on 14.11.2007 päivätyllä sopimuksella tarjonnut veloituksetta tarvittavat tilat ja palvelut Stakesin toimijoiden käyttöön vuoden 2017 loppuun saakka.

Stakesin Vaasan alueyksikköön sijoittuneiden projektien lisääntymisen ja asiantuntijoiden määrän kasvamisen takia vuoden 2008 alkaessa toimitilat ovat jälleen liian ahtaat. Alueyksikön käyttöön tarvitaan lisää useita työhuoneita ja suurempi kokoushuone. Koska tilatarve on akuutti jo helmikuussa 2008, on asiasta ryhdytty neuvottelemaan Vaasan sairaanhoitopiirin kanssa.

Pidemmillä tähtäimellä alueyksikön tilakysymys liittyy Huutoniemen sairaalakiinteistön tulevaisuuteen. Tämänkin takia tulee pohtia vaihtoehtoisia tilaratkaisuja. Vaasaan suunnitellaan Palosaaren korkeakoulualueelle Vaasa Science Park – kiinteistöä, joka saattaa tarjota alueyksikölle sopivan verkostoetuja tarjoavan kaksikielisen toimintaympäristön.

Maijaliisa Junnila
Stakes
Tuloaluejohtaja
Kuntapalvelu

Britta Sohlman
Stakes
Ryhmäpäällikkö
Mielenterveysryhmä

Maritta Vuorenmaa
Stakesin Vaasan alueyksikkö
Kehittämispäällikkö
Mielenterveysryhmä

10 LIITTEET

Liite 1. Stakesin Vaasan alueyksikön puitesopimus vuosille 2008 – 2017

Liite 2. Stakesin Vaasan alueyksikön verkostokartta vuonna 2007

Liite 3. Stakesin Vaasan alueyksikön neuvottelukunnan kokoonpano

Liite 4. BoWer – aiesuunnitelman lyhennelmä

Liite 5. Kotona paras – Hemma bäst – hankesuunnitelman lyhennelmä

Liite 6. Koti Suvilahdessa – hankesuunnitelman luonnos